

BATI AKDENİZ HAVZASI, BÜYÜKMENDERES HAVZASI, KUZHEY EGE HAVZASI DEĞERLENDİRMESİ

4 Haziran 2025 tarihli Resmi Gazete’de Cumhurbaşkanı kararnamesi ile Batı Akdeniz su eylem planı yayımlandı. Batı Akdeniz Eylem Planı ve aynı gün yayınlanan Büyük Menderes Havzası, Kuzey Ege Havzası su eylem planları; İSKİ hakkında 2560 sayılı Kanuna aykırı olarak Cumhurbaşkanı’nın 1 sayılı Kararnamesi’ne göre yayımlanan bir karardır.

2560 sayılı Kanun her ne kadar İSKİ hakkında da olsa, Ek Madde 5’e göre tüm BŞB’de uygulanması gereken bir Kanundur. Kanun’un görev ve yetkiler başlıklı 2/a maddesinde, “İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı ve yer üstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak veya kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek” yer almaktadır.

Bu görev ve yetki MUSKİ’ye aittir. CB kanunla düzenlenmiş bir alanda kararname çıkaramaz. 2560 sayılı Kanun’un 2. maddesinde bu yetkinin MUSKİ’ye ait olduğu açıkça belirtilmiştir.

KHK döneminde Anayasanın ihlali anlamına gelen bir değişiklik daha yapıldı. 703 sayılı KHK’yle (02.07.2018 tarihlidir) DSİ Kanunu’nun amaç, kapsam maddelerini içeren 23 maddesi yürürlükten kaldırıldı. KHK’ların KHK zamanıyla sınırlı olması gerekiyor; buna uyulmuyor; CB’nin siyasi karar alması yönüyle de Anayasa’ya uyulmuyor.

MUSKİ’nin yetkili olduğu açıkken, 1 no.lu CB kararnamesine atıfla (Bu da Anayasa’ya aykırıdır) Batı Akdeniz su tahsis planının CB kararıyla yürürlüğe konması Anayasa’ya ve 2560 sayılı Yasaya aykırıyken CB desteğindeki Su yönetimi Genel Müdürlüğü (SYGM)’nün UNDP, AB tarafından yürürlüğe konulan İklim Değişimine Uyum programı ile ilgili olduğu iddia edilmektedir.

Sektörel Su Tahsis ve Eylem Planlarının dayandığı politik stratejiler

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından AB Su Strateji Kararları doğrultusunda 2024-2028 stratejik planında (2025 güncellemesi) “Tarım, orman ve su kaynakları ile doğal ekosistemleri koruyarak **verimli ve sürdürülebilir tarımsal üretimi, yeterli ve güvenilir gıdaya erişimi ve kırsal kalkınmayı** sağlamak amacıyla politikalar belirlemek ve uygulamak” yanı sıra “İklim değişikliğine uyum, kuraklık, sel ve su taşkınları ile mücadele kapasitesini artırmak” olduğu belirtilmekte, yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda mevzuatta düzenleme yapılması hedefleri yer almaktadır.

Eylem planında kuraklık ve aşırı stres koşullarına dayanıklı çeşitler geliştirilerek üretimin yaygınlaştırılacağı belirtilmektedir. 2024-2028 planlamasında “Kırsalda yol, köprü inşası, su yönetimi, atık yönetimi, bilgi ve iletişim sistemleri, enerji temini ve verimliliğine ilişkin projeler ile bitkisel üretimin

çeşitlendirilmesi, işlenmesi, paketlenmesi, arıcılık, zanaatkârlık ve katma değer yaratan ürünler, kırsal turizm, su ürünleri yetiştiriciliği, makine parkları, yenilenebilir enerji projelerine hibe desteği verilerek teşvik edilmesi de önerilenler arasındadır.

Su Kanunu Tasarısı:

Bilindiği gibi siyasi iktidar tarafından,TOBB'un yürütücülüğünde Su Kanunu Tasarısı suyun ve su havzalarının sektörel paylaşım / ticarileştirilme sürecini desteklemek için hazırlandı. Tasarının yasama aşaması tamamlanmadan strateji belgeleri, su tahsis planları ve torba yasa değişiklikleri ile idari yapıların kurulumu ve suların, su havzalarının sermaye birikimine sokulması sistemleştirilerek yürürlüğe sokulmaya çalışılmaktadır.

Su Verimliliği Seferberliği-Su Ayak İzi :

Kültür ve Turizm, Milli Eğitim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlıklarının ve TEMA'nın desteğinde, WWF'in bilgileri ışığında ve Tarım ve Orman Bakanlığına Su Yönetimi Gn. Md.'lüğü tarafından Su Verimliliği Seferberliği (SVS) adı altında yapılan paylaşımda Kentsel Kullanım, Tarımsal Kullanım, Endüstriyel ve Bireysel Kullanımı, tasarruf tedbirlerini içeren stratejiler belirlenmiş (2023-2033). Bu tedbirler; 2014 yılı Türkiye'nin Su ayak izi raporuna dayalı olarak belirlenmiştir. Raporda mavi, yeşil, gri su olarak ayrı ayrı su ayak izi olarak su kullanımı; tarım için %89 (%56,6 si yeşil, %20 si mavi), sanayinin %4 (%92si gri) , evsel amaçlı kullanım ise %7(%87 si gri) olarak belirtilmiştir. 2014 yılı Su Ayak İzi Raporunda esas alınan Su Verimliliği Seferberliği duyurularında; Türkiye'nin yılda 140 milyar su ayak izi olduğu belirtilerek, bunun sorumluluğu kişilere yüklenmiş ve kişi başına kullanımın yılda 1.94 m3 olduğu beyan edilmiştir. Endüstriyel kullanım tedbirleri olarak ise "yüzyıl içinde su kaynaklarında iklim değişikliği nedeniyle %25 azalma olacağı, bu nedenle arıtma teknolojilerinde düzenleme yapılması, üretim süreçlerinde ekipman temizliğinin basınçlı sistemler kullanılarak yapılmasının Burdur Gölü'nü kurtarabileceği" iddia edilmektedir.

Duyurularda; kentsel kullanımda şebeke kayıplarının %4-%24 arasında değiştiği belirtilmektedir. Alt yapı onarımı ile kent kullanımının (toplam kullanımın %7si olarak belirlenen miktarın) %10 azaltılması öngörülmektedir.

Endüstriyel kullanımda arıtma tesisleri dışında bir etki düşünülmemektedir. Madenlerde, JES, NES, TES'lerde, endüstriyel üretimlerde kullanılan suyun su tüketimine etkisi yok sayılmaktadır.

Tarımın kullandığı su miktarının ise 2021 verileri ile %77 payı olduğu iddia edilmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı ve Su İşleri Bakanlığı tarafından ilan edilen Sektörel Paylaşım Esas Su Havzaları

Bakanlık; Türkiye'de var olan derelerin, göllerin yüzeysel akış alanını 25 havza ile sınıflandırmıştır. Altı havza için (Akarçay, Burdur, Gediz, Konya Kapalı, Küçük Menderes ve Seyhan) Sektörel Su Tahsis Planları 2017'den beri farklı tarihlerde duyuruldu.

Antalya, Aras, Batı Akdeniz, Batı Karadeniz, Büyük Menderes, Çoruh, Doğu Akdeniz, Doğu Karadeniz, Kızılırmak, Kuzey Ege ve Marmara, Asi, Ceyhan, Fırat-Dicle, Meriç-Ergene, Sakarya, Susurluk, Yeşilirmak ve Van Gölü Sektörel Su Tahsis Planlarının hazırlanmakta olduğu bilgisi paylaşılmaktadır.

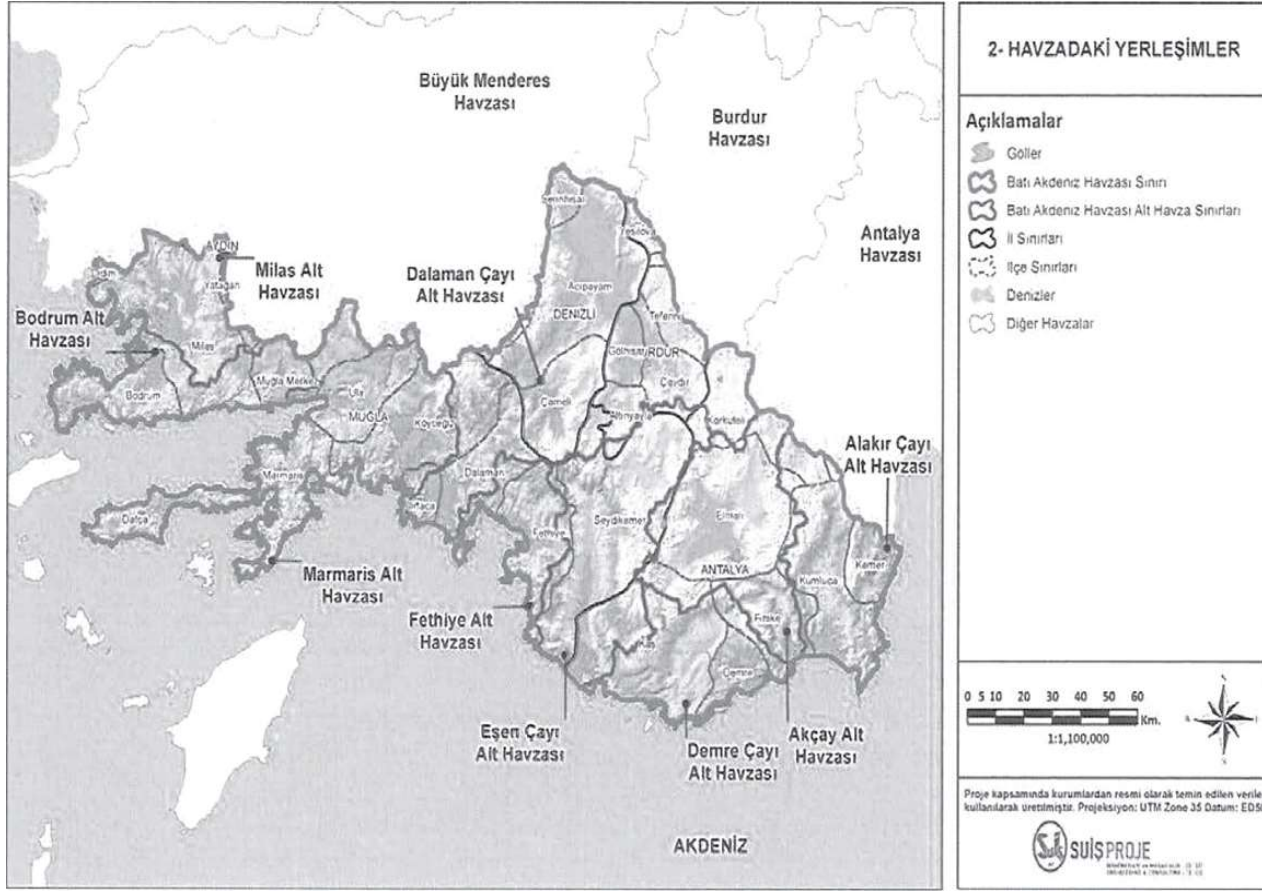
Bakanlığın web sayfasında **sektörel su tahsis planlarının amacı: "Kullanılabilir su kaynaklarının kullanıcılar arasında adil ve dengeli bir şekilde paylaşılması**, nüfus ve kentleşmenin artması ve küresel iklim değişikliğiyle birlikte yağış ve sıcaklık rejimlerinin değişmesi ile daha da önemli bir hale gelmiştir. **Sektörel Su Tahsis Planları**, su kaynaklarının havza ve sektörel alt havza ölçeğinde paylaşımının sağlanması, gelecekte **her sektörün ihtiyacı olan suyun** sosyoekonomik koşullar ve ihtiyaçlar göz önüne alınarak **adil bir şekilde karşılanması** maksadıyla hazırlanan planlar" olarak belirtilmektedir.

"Sektörel Su Tahsis Planları hazırlanırken alt havzalarda, su kaynakları kullanımının iklim değişikliğine uyumu, su kullanımından sağlanan faydaların taksimi, kurak dönem senaryoları, sektörlerin birbirine ve

su kaynaklarına olan tesirleri dikkate alınır” diye belirtilmektedir.

Batı Akdeniz Havzası Su Tahsis ve Eylem Planı:

Batı Akdeniz havzası su tahsis planı (STP)’nda su havzaları; Bodrum alt havzası, Milas alt havzası, Dalaman çayı alt havzası, Marmaris alt havzası, Fethiye alt havzası, Eşen çayı alt havzası, Alakır çayı alt havzası, Demre çayı alt havzası, Akçay alt havzası olarak isimlendirilmiş (Şekil1).

Şekil 1. Batı Akdeniz Su Tahsis Planı Havzaları

Bu havzaların planlanması 11 sektör dikkate alınarak belirlenmiştir. Batı Akdeniz Havzası'nda üretim yapacak bu sektörlerin su talepleri; 2020 yılı verileri esas alınarak 2041 yılına kadar projeksiyon yapılarak tespit edildiği belirtilmektedir.

Planlamada; Muğla Antalya Denizli Burdur ve Aydın illeri içindeki toplam 21.070 hektarlık sulama alanını kapsamaktadır. Alınan sektörel su tahsis kararında; Laba Dağı'ndan, Beşparmak Dağı, Marçal Dağı, Bor Dağı, Honaz dağı, Eşler Dağı, Çal balı Dağı ve Tahtalı Dağı'ndan toplanan suların hacmi ve bu alanda kullanılacak sektörlerin önceliği belirlenmiştir.

2018 DSİ verilerine göre planlamanın yapıldığı toplam alan içindeki yer üstü su potansiyeli yıllık 6410 hm³, yeraltı besleme suyu 1963 hm³, emniyetli yeraltı suyu rezervi ise 981 hm³ küp olarak hesaplamalara esas alındığı belirtilmektedir, iddiaya göre kuraklığa bağlı projeksiyon varsayılmıştır.

Raporda mevcut barajlardan Akgedik, Geyik, Marmaris Atatürk ve Mumcular Barajı'nın su kalitesi A3 sınıfında (su kirliliği su kalitesi yönetmeliğine göre) olduğu raporlanmaktadır.

Belirtilen 6 sektör; enerji, madencilik, turizm, endüstri, su ve ormancılık olarak belirtilmiş, ancak içme ve kullanma da dahil 11 sektör için değerlendirme yapmıştır.

Su Tahsis Planındaki verilere 2020 yılında; belirtilen havzaya en fazla %41.64'luk kullanımla (dağıtılan su) tarım sektörü için, %40.03 kullanım oranıyla su ürünleri endüstriyel balıkçılık sektörü için, 3 sırada ise içme ve kullanma suyu amaçla su tahsisi yapıldığı belirtilmektedir.

Maden işletmelerinin, enerji tesislerinin, turizmde, endüstrilerin üretimlerinde, su şirketlerinin

metalaştırılması sürecinde, ormancılık sektörlerinde tüketilen, yaşamdan koparılan su ise toplam kullanımın %3 lük kısmını oluşturduğu iddia edilmektedir.

Kararnameye göre Batı Akdeniz Havzası 2041 yılı su projeksiyonu:

2020 yılı Batı Akdeniz havzası su ihtiyacının yılda 208.69 hm³ olduğu, bunun 2041 yılına kadar 238.86 değerine ulaşacağı varsayılmaktadır.

Sulanan tarım alanlarının ise 2020 yılı verilerine göre 131.642 ha, 2041 projeksiyonuna göre 173.984 ha olacağı düşünülmektedir.

Tarım amaçlı kullanımın 1067.96 hm³ /yılıda 2020'de olduğu, 2041'de ise bu değerin olası kuraklık durumunda 997.34 hm³/ yıla düşeceği varsayılmaktadır.

Sanayi sektöründe demir dışı ağır metallerin imalatı tarıma bağlı sektörlerin Havza'da yer aldığı vurgulanmaktadır.

Sanayi sektöründe su ihtiyacının 12.97 hm³/yıl (2021 verilerine göre) olduğu 2041'de bunun 14.23 hm³/yıla ulaşacağı, su tahsisinin de 10.76'dan 12.57 hm³/ yıla çıkacağı varsayılmaktadır.

2020 verilerine göre mevcut TES'in büyüme stratejisinin olmadığı vurgulanarak 2041 yılındaki enerji sektörü su ihtiyacının 9.51 hm³/yıl olduğu vurgulanmaktadır.

Madencilik sektöründe; mermer, krom, feldispat, linyit madenlerinin su kullanımı kabul edilse de kömür işletmeleri yok sayılmıştır. Kabul edilen birkaç sektörün de 2020 su ihtiyacının 1.26 hm³/yıl 2041'de ancak 1.72 hm³/ yıla ulaşacağı varsayılmaktadır.

Hayvancılık sektöründe büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanlarının su tüketimi 18 litre gün, 15 litre gün, 0,25 litre gün hayvan başına olacak şekilde türlere göre sırasıyla projeksiyona dahil edilmiştir. Bu hesaplarla 2007-20 yılı hayvancılık sektöründe 22.93 hm³ yıllık su ihtiyacı 2041 yılında 28.65 hm³ yıl olarak artacağı varsayılmaktadır ve sektörel olarak madenciliğin su ihtiyacının 18 kat fazlası hayvancılığa mal edilmektedir.

Balıkçılık ayrı bir sektör olarak Su Ürünleri kapsamında ele alınmış, plan sınırları içinde 179 tane üretim olduğu belirlenmiş, bunun 2041'de %20 oranında artacağı belirtilmiştir.

Suyun ticarileştirilmesi kapsamında sadece ambalajlı su sektörü dikkate alınmış, testler su havzaları arası taşıma bunun dışında tutulmuş, ambalajlı yeraltı sularının yarısı ambalajlı su üretimi için 2020 yılında 2.28 - 2041 yılında 2.85 hm³ yıllık artış olacağı varsayılmıştır.

Ormancılık ekolojik sistem olarak değil sektör olarak değerlendirilen kararnamede, orman ekosistemlerinin su gereksinimi ve havzalara vereceği su, yaşam desteği yerine bir sektör olarak ihtiyaç hesabı içine sokulmuş, tahsisler belirlenmiştir.

Fidanlık alanların su ihtiyacı yangın söndürme havuzlarına ait kapasitelere göre su kullanımında artış varsayımı yapılmıştır.

Raporda tüm sektörler ürettikleri ekonomik değere göre de sınıflandırılmış, sanayi sektörünün kullanılan birim su başına en yüksek ekonomik değer ürettiği (999 TL/m³) bunu madencilik sektörünün m³ su tüketimi başına 777,38 liralık değer kazandırarak izlediği, ambalajlı su tüketiminin yapıldığı sektörün bu sıralamayı izlediği vurgulanmaktadır.

Ormancılık sadece fidan yetiştiriciliği ve yangın söndürme dikkate alınarak ambalajlı su ve enerji şirketlerinin 2025'te ihtiyaçlarının %100 tahsis edildiği, tarım için su ihtiyacının %45 oranında yer altından %78 oranında yer üstü sulamalardan karşılandığı, madenciliğin %100'e yakın %96 sanayinin %86 hayvancılık ve balıkçılığın %100'e yakın %98 karşılandığı, içme ve kullanma suyunun ise %90 oranında karşılanabildiği belirtilmektedir.

Bir sonraki yılın çalışma kapsamında içme ve kullanma suyu iletim hatlarının iletim dağıtım hatlarının iyileştirilmesi, kullanılmış suların yeniden kullanımı alternatiflerinin yaratılması, Çamyuva Barajının

Küçükler barajından, Uşak Banaz Buldan Nazilli ilçelerinde Gediz havzasındaki Toprak'ın Sinekçiler Hasköy ve Kaynarca kaynaklarından su transferi ile gerçekleştirilmektedir.

Dikendere Barajı'nın Uşak'ın su ihtiyacını sağlaması planlanmaktadır.

BMH da içme suyu olarak 2025 verilerine göre yılda 238 hm³ su tahsisinin, kurak dönemde yılda 184 hm³'e düşeceği varsayılmaktadır.

BMH için ekosistemin ihtiyacının; normal şartlarda yılda 1639,3 hm³ olduğu bunun aşırı kuraklık koşullarında yılda 1017hm³'e düşeceği varsayılmaktadır.

Alt havzalarda yeraltı suyundan tarım amaçlı yüksek oranda su karşılandığı belirtilmektedir.

Buharkent Buldan alt havzasından Çürüksu, Nazilli, Kuyucak, Söke alt havzalarına, Akçay alt havzasından ise Söke altı havzasına sulama amaçlı su transferi yapılmaktadır. Tarım sektörü olarak; Havza'da 734 adet sulama işletmesi 66 adet sulama grubu yer aldığı belirtilmektedir.

Sanayi sektöründe bölgedeki büyüme dikkate alınarak 2020 yılında 33.44 hm³/yıl olan sektörel su ihtiyacının 2041 yılında 101.02 hm³/yıl olarak artacağı öngörülmektedir.

Enerji sektöründe Havza'da TES, JES, GES, HES, RES ve biyogaz - biyokütle ES olarak 143 tesis bulunduğu belirtilmektedir. Bu tesislerin 2020 yılında toplam 10.6 hm³ yıllık su kullanacağı beyan edilmiştir. Bunun 2041 yılında 12.64 hm³/yıl olacağı iddia edilmektedir.

Hayvancılık sektörü için büyükbaş, küçükbaş, kümes hayvanları için kullanılan su miktarı 2020'de 49.97hm³/yıl, 2041'de ise 83.27 hm³/yıl olacağı varsayılmaktadır.

Balıkçılık sektörü ve su ürünleri yetiştiriciliği ayrı olarak değerlendirmeye alınmıştır. 2041'de 258.50'hm³/yıl'a çıkacağı varsayılmaktadır.

Madencilik sektörü için havzada en fazla feldispat ve gümüş üretimi olduğu, madencilikte 16.20 hm³/yıl su kullanımının 2041'de 36.93 hm³/yıla ulaşacağı varsayılmaktadır.

Havza'da tarihi ve kültürel doku nedeniyle turizm faaliyetlerinin oldukça yüksek olduğu düşünülerek, bu amaçla kullanılan su ihtiyacı 0,94hm³/yıl'dan 1.42hm³/yıl'a çıkacağı varsayılmaktadır.

JES kaplıca sektörü ayrı bir sınıflama içine alınmıştır. 2025'de 0.98 hm³/yıl olan su ihtiyacının 2041'de 1.49 hm³/yıl olacağı iddia edilmektedir.

Ticarileştirilmiş su sektöründe ise 14 ticari sektörün 2041 yılında artacağı, 2025 'de 0.92 hm³/yıl kullandığı suyun 2041'de 4.23 hm³/ yıla ulaşacağı belirtilmektedir

En az kullanımda ormancılık sektörü rapor edilmiştir. Ormancılık sektöründe kullanılan suyun fidanlıklar ve yangın havuzu için gerekli olduğu, bu su ihtiyacının 2020 yılı değerlendirmesine göre 0.37hm³/yıl'dan 2041'de 0.47 hm³/yıl'a ulaşacağı düşünülmektedir.

Strateji ve su tahsisi raporunda; BMH'nda kullanılan birim m³ su, sektörlerin getirdikleri ekonomik değere göre değerlendirilmektedir. Birim m³ harcanan su başına gelir getirisinde yüksek oranın 1.436 lira ile turizm ve kültür sektöründe, 763,5 lirayla yenilenebilir enerji kaynaklarında, 605.7 lira ve 676.7 lira ile madencilik ve sanayi sektörlerinde olduğu, HES'ten kaynaklanan gelirin m³ su başına 0.1 lira olduğu belirtilmektedir.

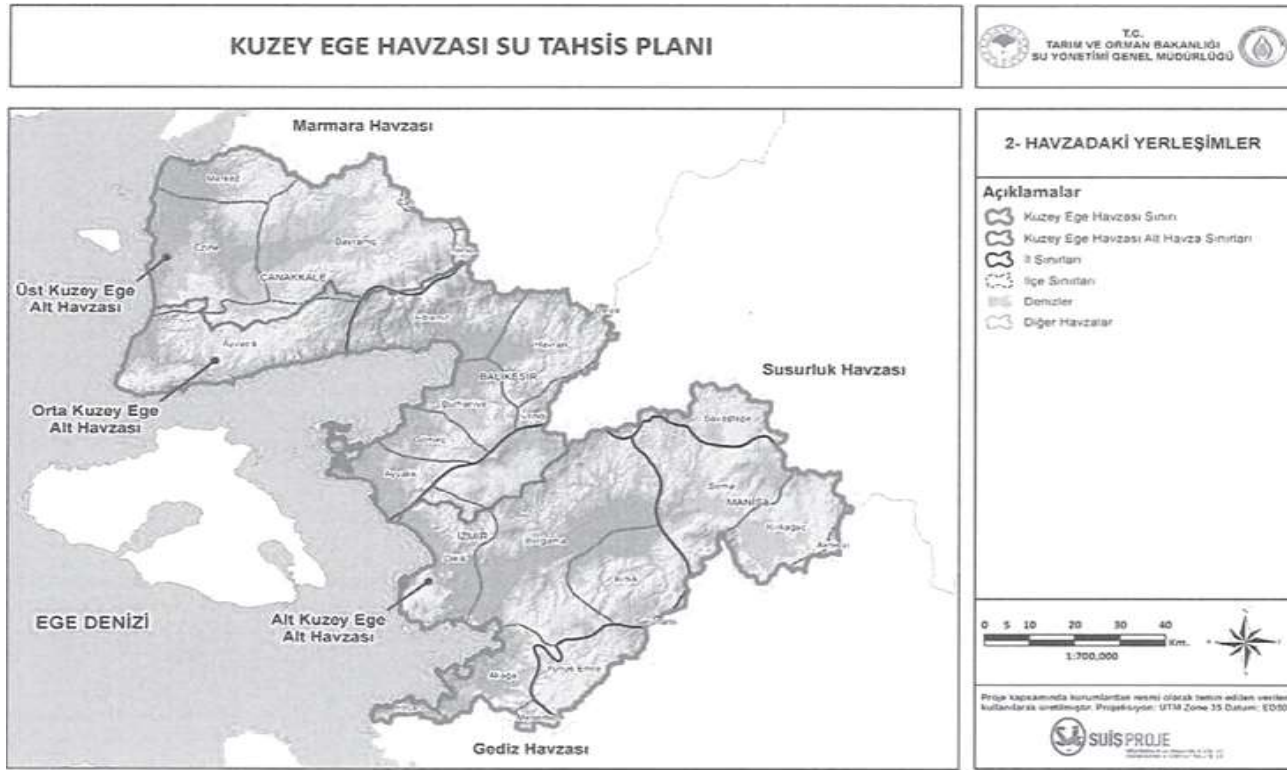
BMH Su Tahsis Planında; havza'nın bitki deseninin belirlenmesi planlama kapsamına alınmıştır. Su Tahsis Planı'ndaki sektörler için münferit tahsislerin yapılmasına devam edilmesi, iyi tarım uygulamalarına öncelik verilmesi, su ayak izinin azaltılmasına yönelik bilinçlendirme ve eğitim çalışmasının yapılması ve

sürdürülmesi hedefler arasındadır.

Şekil 2 Büyük Menderes Su Tahsis Planı Havzaları

Kuzey Ege Havzası Sektörel Su Tahsis Planı:

Plana esas alınan Havza sınırı; tahsis planına göre “Çanakkale Boğazı'ndan başlamakta İzmir Balıkesir, Manisa ve Çanakkale illerini kapsamakta, Kayalı Dağ,Kaz Dağ ile Koca Katran Dağları'nın su bölümü çizgisinden geçmekte, Havran, Bergama, Savaştepe, Soma, Kırkağaç ilçeleri ile sınırlanmakta, Kılıç Dağı, Dumanlı Dağ su bölümü çizgisinden geçerek Foça ilçesinden denizle buluşmaktadır. (Şekil3)

Şekil 3. Kuzey Ege Sektörel Su Tahsis Havzası

Havza sınırları arasında kalan kentler 986.130 ha su toplama alanı %15.68, %31.14, %22.02 ve %34 ile sırasıyla Manisa, İzmir, Balıkesir, Çanakkale ağırlıklı olarak paylaşılmaktadır.

Planda Kuzey Ege Havzası; üst Kuzey Ege, orta Kuzey Ege, alt Kuzey Ege olarak üzere 3 alt havzada tariflenmektedir.

Havzaların yüzey akış su potansiyeli 1985 hm³, yeraltı suyu beslenme miktarı 569 hm³, emniyetli yeraltı suyu rezervi 455 hm³ olarak 2016 DSİ verilerine dayandırılmaktadır.

Havza'da idari yapılar, yetkileri, ürün desenini belirlemekte, su tahsisinin sağlanmasında tanımlanmaktadır.

Planın hedefleri arasında;

Manisa Soma, Kırkağaç ilçelerinde yeraltı su kaynaklarına alternatif kaynakların belirlenmesi, İzmir Kınık, Menemen, Foça ilçelerinde yeraltı su kaynaklarına alternatif kaynakların belirlenmesi, İzmir Dikili, Bergama ilçelerinde beş barajın planlamasının hızlandırılması ve hayata geçirilmesi,

Alt Kuzey Ege havzasında yeni sanayileşmeye izin verilmemesi ve/veya alternatiflerin yeniden değerlendirilmesi,
Balıkesir, Burhaniye, Edremit ilçelerinde, İnönü Kızıl Keçili barajlarının 2020 yılından önce işletmeye açılması,
Balıkesir için planlanan Eybek, Zeytinli, Mıhlı Barajlarının planlama süresi içine işletmeye açılması,
Balıkesir Ayvalık ilçesinde su tahsisi planlanan Karakoç Barajı'nın işletme yılından önce sisteme dahil edilmesi, işletmeye alınması,
İçme suyu için, uygun koşullar sağlanmak koşuluyla havzadaki barajlardan su temininin sağlanması,
Optimum bitki deseninin belirlenmesi sulama sistemlerinin tarlalara uygulanması,
Çiftçilerin kullanımını kontrol altında tutmak için tarlalara su sayaçlarının takılması ve kullanılacak su miktarının düzenlenmesi için tarım teknolojilerinin yaygınlaştırılması,
Arıtılmış atık sularının yeniden kullanımı için düzenleme yapılması, özellikle tarım sektöründe ürün deseninin ekonomik değeri arttıracak şekilde düzenlenmesi,
öne çıkmaktadır.

Sektörel Su Tahsis Eylem Planlarının Değerlendirilmesi

İklim Krizi gerçekliği dikkate alındığında Batı Akdeniz Su Havzası kullanılabilir su potansiyelinin 2041 yılına doğru gittikçe düşeceğini öngörmek gerekir. Dolayısı ile su havzalarını kirleten, yok eden sektörlerle yapılan su tahsislerinin kaldırılması yaşamsal önemdedir. İklim krizi ile mücadelede ekosistemlerin korunması, su ve gıda güvenliğinin sağlanması da yine yaşamsal önemdedir.

Bu temel ilkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde Batı Akdeniz Su Tahsisi Planı da, Büyük Menderes Havzası Su Tahsis Planı da, Kuzey Ege Havzası Su Tahsis Planı da adil olmayan, hukuka ve uluslararası sözleşmelere aykırı hususlar barındırmaktadır.

1) Yönetmeliğe aykırı, adil olmayan su tahsisleri

Su Tahsisleri Yönetmeliği'nin İlkeler başlıklı 5. Maddesine göre; su kaynaklarının kalite ve miktarının korunması, geliştirilmesi, iyileştirilmesi, su kaynaklarının kirletilmemesi esastır ve su tahsisleri öncelik sırasına uygun olarak yapılmalıdır.

Yönetmeliğin 7. Maddesi'nde sektörlerle göre su tahsislerinde öncelik sırası :

- a) İçme ve kullanma suyu ihtiyacı
- b) Çevresel su ihtiyacı
- c) Tarımsal sulama ve su ürünleri yetiştiriciliği
- ç) Enerji üretimi ve sınai su ihtiyaçları
- d) Ticari, turizm, rekreasyon, madencilik, taşıma, ulaşım ile sair su ihtiyaçlarıdır.

Sektörel su tahsis eylem planında bölgede yaşayan insanların kullanım ihtiyacı ekonomik geliri ile değerlendirilmiş ve işletmelere/ sektörlerle tahsis edileceklerle birlikte planlama kapsamına alınmıştır.

Oysa; Su Tahsisleri Hakkında Yönetmeliğe (10 aralık2019 Tarih, 30974 sayılı RG.) göre içme ve kullanma suyu, ekosistemin gereksinimi; tarım, enerji ve sanayi sektörlerine göre öncelikli olması gerekmektedir.

Doğal sitemde var olan su belirlemesinde akım gözlem istasyonu verilerinden ve barajlar için ihtiyaçlardan

oluşturulduğu belirtilmektedir.

Planlamada tarım, hayvancılık ayrı sektörler olarak değerlendirilmiş, geçimlik tarım ile endüstriyel tarım ayrımı yapılmamıştır.

Enerji sektöründe bölgede bulunan HES ve RES işletmelerinin su kullanımı yok kabul edilmiş, HES'in ekosisteme, doğal döngüdeki suya etkisi, değerlendirme kapsamına alınmamıştır.

BAH Sektörel Su Tahsis Eylem Planında; Madencilik sektörü incelemesinde kömür ve taş ocakları kapsam dışında tutulmuş. Bu işletmelerin orman ekosistemine yarattığı yıkım etkisi, akifer yapıdaki bozunum ve bunların sonucunda sucul sistemde oluşan /oluşacak etki değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur.

Yine yönetmeliğe göre madencilik gibi turizm de su tahsisinde en düşük öncelikli sektör olmasına karşın 2041 yılında enerji sektöründen sonra suyun en fazla oranda tahsis edileceği (%96.3 ile) öncelikli sektör haline gelmektedir.

Su tahsisleri planlaması mevzuata uygunluk yanında İklim Değişikliğini Azaltım Stratejik planları ile de uyumlu olması yasal anlamda zorunluluktur. Ancak planda normal kuraklık koşullarına göre yapılan projeksiyonda 2020, 2025 ve 2041 yılları için su ihtiyacının karşılanma oranları:

BAH Su Tahsis Planında

Tarım : 2020'de %100, 2025'de %75, 2041'de %28.6

Enerji : 2020'de %100, 2025'de %100, 2041'de %100

Sanayi: 2020'de %83, 2025'de %85.88, 2041'de %83

Turizm: 2020'de %60.90, 2025'de %60.82, 2041'de %96.3

BMH Su Tahsis Planında

Tarım : 2025'de %90, 2041'de % 90.85

Enerji : 2025'de %100, 2041'de %100

Sanayi: 2020'de %80.57, 2041'de %45

KEH Su Tahsis Planında

Tarım : 2020'de %100, 2025'de %75.96, 2041'de %81.79

Enerji : 2020'de %66.25, 2025'de %83.43, 2041'de %94.92

Sanayi: 2020'de %72.21, 2025'de %74.03, 2041'de %74.55

olarak verilmektedir.

BAH, BMH ve KEH sektörel su tahsis planlarında varsayılan suların sektörler arasında tahsis oranındaki artışı diğer bir ifade ile tahsislerin projeksiyonu incelendiğinde havzalarda hangi sektörlerle yatırımın arttırılacağı, öncelik verileceği açıkça görülmektedir.

Tarım (özellikle geçimlik tarım, tarla üretimi, hayvancılık) su kullanımı ile mahkum edilmekte. Suyun "verimliliği" hesaplarında tarım alanlarına, ormanlara müdahale, bu alanların sermaye alanına dönüştürülmesi olağan, zararsız ve kamu yararı kapsamında gösterilmektedir. Tarım ürünlerine, çiftçiliğe

müdahale, bu kapsamda sulama suyu belirleme, hesaplama, tahsis etme olağanlaştırılmakta ve temel hedefler olarak öne çıkarılmaktadır.

Su kullanımına, tarımsal üretime ve toprakların sürdürülebilir kalkınma amaçlı kullanımına, tarım, turizm sektörlerinin desteğine yönelik strateji hedefinin işlerliği, meşrulaştırılması ve kurumsallaştırılmasının bir aşaması olarak Havza Bazlı Sektörel Su Tahsislerinde açıkça belirtilmektedir. Türkiye sınırları içinde doğan derelerin doğal akışında yüzey akışı ile beslendiği alanlar **adil** şekilde nasıl kullanılacağı, bu havzaların ve suyun; enerji, su şirketleri ile ve diğer paydaş şirketler arasında nasıl pay edileceği ve su tahsisinde hangi kurum ve kuruluşların yetkili olduğu su tahsis planları ile duyurulmaktadır.

Batı Akdeniz, Büyük Menderes, Kuzey Ege Su Tahsis planlamalarında havza koruma yönetmeliğine aykırı olarak sektörel tahsislerin yapılmasını hedeflemektedir.

Su havzalarını kirleten, su tutma kapasitesini yok eden faaliyetlerin başında termik santral ve madencilik sektörleri, suyu doğal alanlardan alıp sermaye birikimine sokan sektörlerin başında JES, HES, madenler gelmesine karşı bilime, hukuka, gerçeklere aykırı olarak su tahsisinde termik santraller öncelikli sektör, JES, HES ve madenler en az su kullanan sektörler olarak belirlenmiştir. Üstelik Paris İklim Anlaşması çerçevesinde termik santrallerden çıkılması gerekirken Muğla Bölgesi Milas Su Havzasındaki üç termik santralin 2041 yılına kadar çalışmalarının devamı öngörülmektedir. Bu da şiddetlenen kuraklık koşullarında termik santrallere kömür sağlamak için su havzalarının, ormanların, tarım arazilerinin gittikçe daha fazla yok edilmesi, termik santrallere soğutma suyu olarak tahsis edilmesi, tahsis edilen suların kirletilerek doğaya dönmesinin devam etmesi anlamına gelmektedir.

Batı Akdeniz Su Tahsisleri planlamasının sonuç bölümünde tüm sektörlerin taleplerinin adil bir şekilde karşılanması ilkesi ile hareket edildiği ifade edilirken, yönetmeliğe hiçbir atıfta bulunulmuyor. 'Adil su tahsisi' ile yönetmelikten ziyade sektörlerin ekonomik getirisinin dikkate alındığı anlaşılmaktadır.

Su havzalarını kirleten, yok eden sektörlerin faaliyetlerine izin verilmeye devam edildiği durumda gelecekte kullanılabilir su potansiyelinin gittikçe azalacağını, yani su fakirliğinin şiddetlenerek artacağını, dolayısı ile gelecekte şiddetli kuraklık senaryolarının yaşanmasının daha büyük ihtimal olduğu açıktır. Batı Akdeniz Su Tahsisleri Planı'nda bu yönde bir öngörü yapılmamıştır. Kirletici sektörlerle öncelikle su tahsisi yapılmasına devam edilmesi bunu göstermektedir.

Planda madencilik, enerji, ormancılık, sanayi, su, turizm sektörleri en az su talep eden sektörler olduğu belirtilerek 'masum' gösterilmeye çalışılmıştır. Bu sektörler su havzalarını en çok kirleten, tahrip eden sektörlerdir. Su taleplerinin miktar olarak az olması bu sektörleri temize çıkarmaz, su tahsisinde öncelikli hale getiremez.

Su yaşam hakkıdır; su tahsisi planlaması yapılırken su havzalarının korunması, kirletilmemesi, ve su tahsisinde havzada yaşayan insanların ve tüm canlıların sağlıklı yaşam için ihtiyaçlarının karşılanması öncelikli olmalıdır. Batı Akdeniz Su Tahsisi Planı, Yönetmeliğine dahi aykırı olarak su havzalarını, ormanları, tarım alanlarını kirleten enerji, madencilik, sanayi ve turizm faaliyetlerine izin vermekte ve bu sektörlerle öncelikli olarak su tahsisi yapmaktadır.

2) Uluslararası sözleşmelere aykırılıklar

a) Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)'ne aykırılık:

Sözleşme '*ekosistemlerin iklim değişikliğine doğal olarak uyum sağlamasına, gıda üretiminin tehdit altında olmamasına ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir bir şekilde ilerlemesine imkan verecek bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilmesini*' öngörmektedir.

Batı Akdeniz Su Tahsis Planı iklim değişikliğine uyum ilkesini dikkate almadan hazırlanmıştır. Su havzalarını, dolayısı ile ekosistemleri korumaya yönelik tedbirler öngörülmemiş, aksine ekosistemleri tahrip eden faaliyetlere izin vermektedir. Ayrıca su tahsisinde yönetmeliğe göre tarım sektörünün sanayi, maden, enerji ve turizm sektörlerine göre önceliği olmasına rağmen daha düşük öncelik verilerek gıda güvenliğini tehlikeye atılmıştır.

b) AARHUS Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Vermede Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi'ne aykırılık

Sözleşmesi'nin 7. Maddesinde çevreyle ilgili plan ve programların hazırlanması sırasında halkın katılımı için devletin en uygun pratik yolları geliştirmesi gerektiği düzenlenmektedir.

Su Tahsis Planları halkın, sivil toplum örgütlerinin karar verme süreçlerine katılımı sağlanmadan yalnızca devlet kurumlarının katılımı ile hazırlanmıştır. Yaşam hakkı olan su ile ilgili politikalarının oluşturulduğu Ulusal Su Kurullarında sivil toplum örgütlerinin katılımına izin verilmemektedir. Halkın karar verme süreçlerine katılımının dışlandığı süreçlerde hazırlanan su tahsis planları AARHUS sözleşmesine aykırıdır.

Batı Akdeniz Havzası Su Tahsis Planı, Büyük Menderes Su Tahsis Planı, Kuzey Ege Su Tahsis Planı birlikte değerlendirildiğinde, planlarda ve su tahsis hedeflerinde su varlıklarına ekonomik değer biçilerek suyun değişik sektörlerde üretime katkısı öne çıkarılmıştır. Ve sektörler su tahsisleri, tahsiste önceliklendirilmeleri meşru kılınmıştır.

İklim değişikliği ile mücadele için ekosistemlerin, biyolojik çeşitliliğin, su havzalarının korunmasını yaşamsal önemde olmasına karşın sanayi, enerji, madencilik, turizm, ormancılık, ulaştırma gibi sektörler için yapılan stratejik kalkınma planlarında doğanın ve su havzalarının tahrip edilmesi pahasına yüksek üretim hedefleri konulmuştur.

3) Yargı kararları, AIHM kararları tanınmıyor

Batı Akdeniz, Kuzey Ege ve Büyük Menderes Su Tahsis Planlarına bakıldığında, 2041 yılına kadar Muğla Bölgesi'nde yer alan üç termik santrale su tahsis edilmeye devam edileceği görülmektedir. Bu santraller hakkında AIHM tarafından 2005 yılında onaylanmış kapatma kararı olmasına karşın 16 yıl daha faaliyetlerine izin verilmektedir. Doğal yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan su varlıkları yargı kararına rağmen faaliyetlerini sürdüren bu santrallere tahsis edilmeye devam edilecektir. Bir yandan yeraltı ve yerüstü suları bu santrallere türbinlerini soğutmak üzere tahsis edilirken, diğer yandan santrallere kömür sağlamak için ormanlar, zeytinlikler ve su havzalarının yok edilmesine izin verilmektedir. İklim krizinin önde gelen sorumluları olan termik santralleri yargı kararına ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak kapatmak yerine yaşam alanlarını yokeden bu faaliyetlerin devam ettirilmesi bölgemizde gelecekte iklim krizini ve susuzluğu daha şiddetli yaşamamızı kaçınılmaz kılmaktadır.

4) İklim krizi ve kuraklık yok sayılıyor: Su ve su havzaları doğayı en çok tahrip eden madencilik, enerji ve sanayi faaliyetlerine tahsis ediliyor

Muğla Bölgesi'nde ormanların %65'i için maden arama ruhsatı verilmiş olması suyu, toprağı, tarım alanlarını, yaşam alanlarını tehdit ediyor. Ekosistemleri üretim faaliyetleri için tahsis eden bu politikalar son verilmediği koşullarda bölgemizde ve ülkemizde gelecek kuşaklar çok daha ağır susuzluk ve iklim krizine bağlı diğer felaketlerle mücadele etmek zorunda kalacaklardır. Susuzluk ve tarım alanlarının yok edilmesi aynı zamanda gıda güvenliği sorununu birlikte getirecektir.

İklim krizinin ve susuzluğun temel nedeni, doğanın, su havzalarının yaşam alanlarını kirleten ve yokeden sermayenin hizmetine sunulmasıdır.

SONUÇ :

1. Batı Akdeniz Su Havzası Su Tahsisi Planı yasaya ve uluslararası sözleşmelere aykırıdır

Plan, Su havzalarının korunması ve suyun önceliklere uygun tahsis edilmesine aykırı olarak düzenlendiği, planların yapım sürecinde halk sürece dahil edilmediği için yasaya ve uluslararası sözleşmelere aykırıdır.

2. İklim krizi ile mücadele gerekliliği dikkate alınmamıştır.

Batı Akdeniz Havzası Su Tahsisi Planı, diğer havzalar için hazırlanan planlar ile birlikte değerlendirildiğinde, su varlıklarına ekonomik değer biçilerek suyun değişik sektörlerde üretime katkısı ön plana çıkarılmıştır. İklim değişikliği ile mücadele için ekosistemlerin, biyolojik çeşitliliğin, su havzalarının korunmasını yaşamsal önemde olmasına karşın su havzalarını en çok kirleten, tahrip eden sektörler olan sanayi, enerji, madencilik, turizm, ormancılık, ulaştırma gibi sektörler için yapılan stratejik kalkınma planlarında doğanın ve su havzalarının tahrip edilmesi pahasına yüksek üretim hedefleri konulmuştur.

3. Kapatma kararına rağmen iklim krizinin termik santrallerin faaliyetlerini sürdürmesine izin verilmesi ve su tahsisine devam edilmesi planlanmıştır.

Batı Akdeniz ve Büyük Menderes Su Tahsisi Planlarına bakıldığında 2041 yılına kadar Muğla bölgesinde yer alan üç termik santrale su tahsis edilmeye devam edileceği görülmektedir. Bu santraller hakkında AİHM tarafından 2005 yılında onaylanmış kapatma kararı olmasına karşın 16 yıl daha faaliyetlerine izin verilmektedir. Doğal yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan su varlıkları yargı kararına rağmen faaliyetlerini sürdüren bu santrallere tahsis edilmeye devam edilecektir. Bir yandan yeraltı ve yerüstü suları bu santrallere türbinlerini soğutmak üzere tahsis edilirken, diğer yandan santrallere kömür sağlamak için ormanlar, zeytinlikler ve su havzalarının yok edilmesine izin verilmektedir. İklim krizinin önde gelen sorumluları olan termik santralleri yargı kararına ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak kapatmak yerine yaşam alanlarını yok eden bu faaliyetlerin devam ettirilmesi bölgemizde gelecekte iklim krizini ve susuzluğu daha şiddetli yaşamamızı kaçınılmaz kılmaktadır.

4. Bölgede sınırsızca izin verilen madencilik faaliyetleri gıda güvenliğini tehdit ediyor, gelecekte bölgede kuraklığın ve susuzluğun çok daha şiddetli yaşanmasına yol açıyor.

Muğla bölgesinde ormanların %65'i için maden arama ruhsatı verilmiş olması suyu, toprağı, tarım alanlarını, yaşam alanlarını tehdit ediyor. Ekosistemleri üretim faaliyetleri için tahsis eden bu politikalara son verilmediği koşullarda bölgemizde ve ülkemizde gelecek kuşaklar çok daha ağır susuzluk ve iklim krizine bağlı diğer felaketlerle mücadele etmek zorunda kalacaklardır. Susuzluk ve tarım alanlarının yok edilmesi aynı zamanda gıda güvenliği sorununu birlikte getirecektir.

5. Su Tahsisi Planları geçimlik tarıma müdahale ve suyun ticaretleştirilmesini teşvik etmektedir.

Plan kapsamında büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığı ile üretilecek tarım ürünlerine müdahale hedeflenmektedir. Ayrıca suyun havzalar arası taşınması, paketlenerek satılması sektörel olarak uygulamaya sokulmaktadır.

Ne yapılmalı?

İklim krizinin ve susuzluğun temel nedeni, doğanın, su havzalarının yaşam alanlarını kirleten ve yokeden sermayenin hizmetine sunulmasıdır. Su havzaları eylem programı, birden fazla bölgede birden fazla nehri ve o nehirlerin, derelerin beslediği, beslendiği su havzalarını ve yaşamı ilgilendirmektedir.

Ekonomi politikalarının acilen ekolojik bir anlayışla ve yerel halkların katılımı ile yeniden yapılandırılması gereklidir.

Su havzaları eylem programı, birden fazla bölgede birden fazla nehri ve o nehirlerin, derelerin beslediği, beslendiği su havzalarını ve yaşamı ilgilendirmektedir. Ekonomi politikalarının acilen ekolojik bir anlayışla ve yerel halkların katılımı ile yeniden yapılandırılması gereklidir.

Muğla, Antalya, Denizli, Aydın, Burdur Belediyelerinin “Batı Akdeniz Havzası” için, Afyon, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak Belediyelerinin “Büyük Menderes Havzası” için, Manisa, İzmir, Balıkesir, Çanakkale Belediyelerinin “Kuzey Ege Havzası” için; yaşamı, yaşam alanlarını koruyan, bu amaçla mücadele eden ekoloji örgütleri, emek ve meslek örgütleri ile birlikte su politikalarını ve stratejilerini belirlemeleri gerekmektedir.